

індзейца-героя, які ў амерыканскім культурным дыскурсе займае становішча, найбольш блізкае да Іншага на этапе постфранціру. Смяшлівы хлопец пазбягае неабходнасці адаптавацца ў мейнстрыме, але з каштоўнаснага пункту гледжання дадзены вобраз рэалізуе тып «чалавека прыроды», які не зможа інтэгравацца ў свеце па-за межамі ўніверсуму традыцыйнага племяннога жыцця. Такім чынам, раман «Laughing Boy» з’яўляецца адзнакай аксіялагічнай трансфармацыі вобраза амерыканскага індзейца ў літаратуры постфранцірных ЗША.

ЛІТАРАТУРА

1. *Vickers, S. Native American identities: from stereotype to archetype in art and literature* / S. B. Vickers. – Albuquerque: Univ. of New Mexico Press, 1998. – 194 p.
2. *La Farge, O. Raw Material* / O. La Farge. – Boston, Massachusetts: Houghton Mifflin, 1945. – 213 p.
3. Якушенкова, О. Трансформация образа Чужого в условиях постфронтирной культурной парадигмы / О. Якушенкова, С. Якушенков // Научный журнал КубГАУ [Электронный ресурс]. – 2015. – № 114. – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-obraza-chuzhogo-v-usloviyah-postfrontirnoy-kulturnoy-paradigmy>. – Дата доступа : 18.09.2019.
4. *La Farge, O. Laughing Boy* / O. La Farge. – N. Y. : New American Library, 1971. – 192 p.
5. *Windchief, S. Applying Indigenous Research Methods: Storying with Peoples and Communities* / S. Windchief, T. San Pedro. – N. Y. : Routledge, 2019. – 166 c.
6. Ващенко, А. В. Америка в споре с Америкой: Этнические литературы США / А. В. Ващенко. – М. : Знание, 1988. – 63 с.

The article analyzes the fictional interpretation of a Native American in the novel *Laughing boy* (1929) by Oliver La Farge. Although the novel belongs to mainstream American literature and presents Indians as “vanished people”, it also reflects the values inherent to the literature of Native American Renaissance. The Indian protagonist is viewed as an implementation of the archetype of the Other within the American frontier history. The article concludes that the protagonist of *Laughing Boy* indicates transformation of an American Indian character in line with the concept of post-frontier literature.

Поступила в редакцию 30.01.2020

М. А. Салаўёва

КАНЦЭПТАЎТВАРАЮЧЫЯ САНЕТЫ У. ШЭКСПІРА І ІХ ПЕРАКЛАДЫ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

У артыкуле даследуюцца канцэпт «love» у санетах У. Шэкспіра і яго эквіваленты ў беларускіх перакладах, а таксама суаднясенне сэнсавых кампанентаў канцэпту з яго

палявой структурай. Робіцца выснова, што лексіка-семантычнае нападзенне гэтых элементаў дэтэрмінаванае лексічнай сістэмай мовы, гісторыяй мовы, сацыякультурнымі канатацыямі твораў арыгінала і перакладу. Патэнцыял запаўнення лакун адпаведных кампанентаў з іх наступнай фіксацыяй у складзе канцэпту вызначаецца таксама мастацкай выразнасцю тэкстаў, што спрыяе ўзбагачэнню канцэптаў і дазваляе разглядаць некаторыя санеты як канцэптаўтвараючыя.

Вядома, што ў англійскай мове спадчына У. Шэкспіра – крыніца ўстойлівых вобразаў, прыказак, крылатых фраз. Творчасць гэтага аўтара ўяўляе сабой прызму, праз якую дагэтуль адбываецца інтэрпрэтацыя рэчаіснасці. Як і іншыя даследчыкі, мы мяркуем, што пераклады яго твораў, у тым ліку санетаў, становяцца часткай нацыянальных літаратур і ўплываюць на развіццё нацыянальнай культуры [1, с. 3]. Зварот да лексемы *love* і яе беларускіх адпаведнікаў абгрунтаваны тым, што вакол яе будзецца адзін з універсальных канцэптаў мовы.

Вядомы даследчык А. С. Кубракова вызначае канцэпт як апэратыўную змястоўную адзінку памяці, ментальнага лексікону, канцэптуальнай сістэмы, усёй карціны свету, адлюстраванай у чалавечай псіхіцы [2]. Такое азначэнне падаецца найбольш змястоўным, таму што яно інтэрпрэтуе канцэпт не толькі з пункту гледжання кагнітыўна-дыскурсіўнай парадыгмы даследавання, але акрэслівае перспектывы яго вывучэння ў рамках лінгвакагнітыўнага і лінгвакультурнага падыходаў [3, с.10–12]. Вядома, што гэтыя накірункі адрозніваюцца не толькі трактоўкай канцэпту, але і вызначэннем яго структуры [4]. Найбольш рэlevantнай для мэтай аналізу з’яўляецца мадэль, паводле якой канцэпт абазначае базавую адзінку культуры, што утрымлівае вобразны, паняццыйны і каштоўнасны кампаненты [4; 5]. Пры гэтым у канцэпце выдзяляюцца ядро (слоўнікавае значэнне ключавой лексемы), прыдзерная зона (лексічныя рэпрэзентацыі канцэпту) і перыферыя (інтэрпрэтацыйная частка, якая адлюстроўвае розныя трактоўкі канцэпту нацыянальнай, групавой і індывідуальнай свядомасцю) [3; 4].

Акрамя слоўнікавага складніка канцэпт мае каштоўнасны, вобразна-эстэтычны і асацыятыўны кампаненты. Аналіз санетаў дазваляе выказаць гіпотэзу, што каштоўнасны кампанент можа задавацца як культурай народа, так і аўтарскай інтэрпрэтацыяй свету праз рэпрэзентацыю пэўных тэм і ідэй. Вобразна-эстэтычны складнік ствараецца самім тэкстам за кошт вобразаў і мастацкіх сродкаў твора (метафар, параўнанняў, эпітэтаў). Асацыятыўны кампанент уключае ў сябе як намінатыўнае поле [3, с. 47], так і індывідуальныя асацыяцыі, якія, па меркаванні Дж. Лакафа, непазбежна ўваходзяць у склад канцэпту [6, р. 178] і, як будзе прадэманстравана ніжэй, дэтэрмінаваныя сацыякультурным і мастацкім кантэкстам, у якім рэалізуецца твор.

Намінатыўнае поле адрозніваецца ад традыцыйных структурных групавых лексікі ў лінгвістыцы (лексіка-семантычнай групы, лексіка-семантычнага поля, лексіка-фразеалагічнага поля, асацыятыўнага поля) тым, што яно мае комплексны характар і ўключае ў свой склад ўсе пералічаныя тыпы групавых. Намінатыўнае поле ахоплівае адзінкі ўсіх часцін мовы, якія вербалізуюць канцэпт [3, с. 47–49].

Паводле В. А. Маславай, канцэпт рэалізуецца не толькі ў слове, але і ў словазлучэнні, выказванні, дыскурсе і тэксце [4, с. 58]. І. А. Сцернін і З. Д. Папова сцвярджаюць, што менавіта тэкст лепш за астатнія сродкі вербалізацыі канцэпту здольны перадаць усе адценні індывідуальна-аўтарскага светабачання [7]. На гэтай падставе мы вывучаем санеты не толькі як тэкставыя адзінкі, якія дазваляюць прадэманстраваць рэалізацыю канцэптаў, але і як патэнцыйныя элементы саміх канцэптаў. Пры гэтым англійскія і беларускія адпаведнікі даследуюцца ў дачыненні да іх размеркавання ў палях структуры канцэпту.

Аналіз рэпрэзентацыі канцэпту «love» («каханне»/«любоў») у тэкстах арыгінала і іх перакладах дазваляе дапусціць, што пэўныя санеты з'яўляюцца канцэптаўтвараючымі, бо лексічныя элементы, якія ўваходзяць у іх, разам з тэмамі, ідэямі і вобразамі маюць патэнцыял запаўнення лакун каштоўнаснага, вобразна-эстэтычнага і асацыятыўнага кампанентаў канцэпту.

Звернемся да матэрыялу даследавання. У. Дубоўка з'яўляецца адзіным беларускім паэтам, які пераклаў увесь цыкл санетаў У. Шэкспіра на беларускую мову. Асобныя з іх прадстаўленыя таксама ў перакладах Р. Барадуліна, Ю. Гаўрука, М. Дуброўскага, Я. Семяжона. Сучасныя спробы перакладу працягваюцца А.Ф. Брылём, Т. Дзям'янавай, М. Казлоўскай, І. Крэбсам, У. Мархелем, К. Маціеўскай, Г. Янкутай.

Кожны з перакладчыкаў імкнуўся перадаць змест санетаў У. Шэкспіра, захоўваючы іх вобразнасць, пры дапамозе моўнага і культурнага кодаў беларускага народа, элементы якіх могуць сінтэзіравацца праз паняцце *канцэпт*.

Як паказвае аналіз, перакладчыкі не размяжоўваюць лексемы *любоў/каханне* і ўжываюць іх як сінанімічныя, узаемазамяняльныя, але перавага аддаецца слову *любоў*, магчыма, праз нявызначанасць адрасата твораў. Падлік выкарыстаных перакладчыкамі эквівалентаў дае наступныя вынікі. У. Дубоўка (154 санеты): *любоў* і аднакаранёвыя (*любіць, любімы, любы, любімая, любая, знелюбіць, любя*) – 140 адзінак, *каханне* і аднакаранёвыя (*каханая, каханы, закаханыя, кахаць*) – 44 адзінкі; Т. Дзям'янава (24 санеты): *любоў* і аднакаранёвыя (*улюблёна, любы, любая, любіць, любоўны*) – 27 адзінкі, *каханне* і аднакаранёвыя (*кахаць, каханая, каханыя*) – 8 адзінак; Ю. Гаўрук (6 санетаў): *любоў* і аднакаранёвыя (*любоўны, любая, нялюбны, любасць*) – 7 адзінак, *каханне* і аднакаранёвыя (*кахаць*) – 2 адзінкі; Г. Янкута (6 санетаў): *любоў* і аднакаранёвае *любіць* – 4 адзінкі, *каханне* і аднакаранёвае *каханка* – 2 адзінкі; Я. Семяжон (4 санеты): *каханне* – 3 адзінкі, *любая* – 1 адзінка; Р. Барадулін (3 санеты): *любоў* і аднакаранёвае *любая* – 2 адзінкі, *каханне* – 1 адзінка; А. Ф. Брыль (3 санеты): *любоў* і аднакаранёвае *любіць* – 3 адзінкі; М. Казлоўская (2 санеты): *каханне* – 3 адзінкі; *любая* – 1 адзінка; І. Крэбс (1 санет): *каханне* – 1 адзінка.

Відавочна, што ў асноўным пераклад здзяйсняецца ў адпаведнасці з ядром канцэпту, якое грунтуецца на ключавой лексеме *love* і яе эквівалентах у беларускай мове – *любоў, каханне*.

Акрамя лексем *любоў і каханне* У. Дубоўка пры перакладзе выкарыстоўвае блізкія сінанімічныя рэпрэзентацыі (*замілаванне, пачуцце залатое, некната*), якія могуць быць аднесеныя да перад'ядзернай зоны канцэпту і папаўняюць яго вобразна-эстэтычны складнік: *I take my love engrafted to this store* [WS, № 37] – *Перадаецца мне з замілаваннем* [УД]; *That in thy face sweet love should ever dwell* [WS, № 93] – *На твары маеш некнаты зіхценне* [УД]; *That love is merchandized, whose rich esteeming* [WS, № 102] – *Той прадае пачуцце залатое* [УД].

Аналіз матэрыялу пацвярджае, што вобразна-эстэтычны кампанент канцэпту базіруецца на стылістычных сродках, якія служаць стварэнню вобразаў у санетах. Гэты складнік дэтэрмінаваны як тэкстам, так і лексічнай сістэмай мовы. Патэнцыял запаўнення адпаведных лакун задаецца, хутчэй за ўсё, мастацкай вартасцю твора арыгінала і перакладу. Гэты складнік адносіцца да перад'ядзернай зоны і перыферыі канцэпту.

Мы схіляемся да высновы, што каштоўнасны кампанент канцэпту рэпрэзентуецца элементамі, якія таксама могуць быць аднесеныя да яго перыферыі, але гэта не памяншае іх ролі ў яго ўзбагачэнні і фарміраванні індывідуальных асацыяцый. Што датычыцца даследаваных санетаў, то каштоўнасць, звязаная з паняццем «love» («каханне»/«любоў»), суадносіцца найперш з тэмай нараджэння дзіцяці. У некаторых санетах (напрыклад, 2, 9) падкрэсліваецца, што менавіта дзіця, а не маладосць ці прыгажосць ёсць каштоўнасць, якая вызначае вартасць каханья.

Разгледзім прыклады перакладаў санетаў У. Дубоўкам. *The youth's proud livery, so gaz'd on now // will be a tattered weed* [WS, № 2]. – *Згадае хто ўборквяцісты твой, // Пабачыўшы старэчкую дзяругу?* [УД]; «*This fair child of mine // Shall sum my count, and make my old excuse*» // *Proving his beauty by succession thine!* [WS, № 2]. – «*Усё найлепшае маё у сыне! // Яго прыняў, як спадчыну, юнак, // Мяне яна таксама не пакіне*» [УД]; *The world will be thy widow, and still weep // That thou no form of thee hast left behind, // When every private widow well may keep, // By children's eyes, her husband's shape in mind* [WS, № 9]. – *Свет плакаў бы, як удава, па тым, // Што вобраз твой загінуў беззваротна. // Сын адлюстроўкам мог бы быць тваім, // Праз сына ты і быў бы бессяротным* [УД]; *But beauty's waste hath in the world an end, / And kept unus'd, the user so destroys it* [WS, № 9]. – *А калі знікнуць суджана красе, // Яна ў нябыт адыдзе занівошта* [УД].

У прыведзеных прыкладах відавочнае змяшчэнне сацыякультурных канатацый мовы перакладу, бо адмысловае, хоць і зношанае, жалобнае адзенне (*tattered weed*) перадаецца больш блізкім сялянскаму свету словам *дзяруга*. Гендэрна нейтральнае *child* замяняецца больш стэрэатыпна-патрыярхальным *сын*. Можна дапусціць, што пэўная карэкціроўка культурных канатацый арыгінала магла задумвацца У. Дубоўкам як больш адпаведная светапогляду беларусаў на момант перакладу. Верагодна, такі варыянт меў больш шанцаў апеляваць да носьбітаў беларускай мовы на эмацыйным узроўні і тым самым фарміраваць каштоўнасны складнік аналізуемага канцэпту.

Каштоўнасцю з'яўляецца і само каханне. Каханне – найдаражэйшы скарб, большы за багацце, радавітасць, уладу: *For thy sweet love rememb' red such wealth brings // That then I scorn to change my state with kings* [WS, № 29]. – *Тваё каханне, любая мая, // Я не змяню й на ўладу караля* [МК]; *Thy love is better than high birth to me, // Richer than wealth, prouder than garments' cost, // Of more delight than hawks or horses be; // And having thee, of all men's pride I boast* [WS, № 91] – *Мне даражэй, чым скарб, тваё каханне, // Чым рыцарскі сярэбраны шалом, // Чым хараство заморскага ўбрання // І ўцеха палявання з сакалом* [ЯС]; *Любоў твая пачэсней, чым дваранства, // Каштоўней, чым багатая казна, // Шыкоўней пазалочанага ўбранства, // Жаданей маладзецкага каня* [ТД]; *Твая любоў мне даражэй багацця // І гонару вяльможнага мілей. // З ёй не зраўняцца самай пышнай шаце, // Яна за слодыч нават прямней* [УД]; *Thus have I had thee as a dream doth flatter, // In sleep a king, but waking no such matter* [WS, № 87]. – *Я ў дзіўным сне – з табой – быў каралём. // Прачнуўся – і адчуў – пусты мой дом...* [ТД].

Такім чынам, ідэі санетаў перадаюць каштоўнасці з пункту гледжання аўтара і, дзякуючы мастацкай выразнасці арыгінала і перакладу, а таксама адпаведнасці перакладу светапогляду, абумоўленаму сацыякультурнымі асаблівасцямі беларускай мовы, маюць патэнцыял фарміравання канцэпту «каханне»/«любоў» шляхам папаўнення існуючых ці ўтварэння новых схематычна-фрэймавых адзінак ведаў.

Гэтаксама і асацыятыўнае поле канцэпту не з'яўляецца адвольным, а запаўняецца лексічнымі элементамі, якія ўваходзяць у намінацыўнае поле слова.

Разгледзім урывак з санета № 39 у перакладзе У. Дубоўкі: *Не называць адзінствам дружбу нашу* [УД] – *and our dear love lose name of single one* [WS]. У ім слова *love* перадаецца словам *дружба*, а не *любоў/каханне*. Яго слоўнікавае тлумачэнне – «блізкія, прыязныя адносіны паміж кім-н., заснаваныя на ўзаемнай прыхільнасці, агульнасці інтарэсаў і пад.; сяброўства» [8, с. 201]. Прыклады, якія даюцца для ілюстрацыі, сведчаць, што дружба разумеецца менавіта як сяброўскія, платанічныя адносіны: «Былі слаўныя вечары іх блізкасці і дружбы – хіба не можа быць дружбы паміж мужчынам і жанчынаю?» [8, с. 201]. Вядома, што ў народным маўленні дружбаю можа называцца любоў. Гэтак могуць абазначацца рамантычныя адносіны да шлюбу, напрыклад: *Яны дружаць – сустракаюцца*.

Ужыванне У. Дубоўкам лексемы *дружба* пры перакладзе *love* можна растлумачыць блізкасцю двух паняццяў. На падставе аналізу розных тыпаў дыскурсу С. Г. Варкачоў заключае, што ядзернай семантычнай прыкметай канцэпту «дружба» з'яўляецца 'любоў' [9, с. 255]. «Славянскі асацыятыўны слоўнік» пазначае «сяброўства» як агульную асацыяцыю для лексем *каханне* і *любоў* [10, с. 138]. Уяўляецца, што пераклад санета мае патэнцыял замацавання адпаведнага значэння за словам *дружба* і, безумоўна, узбагачае канцэпт «каханне»/«любоў».

У англійскай мове таксама прасочваецца семантычная сувязь паміж словамі *love* і *friend*. *Friend* ужываецца ў значэнні ‘каханы’ ў санетах 30, 42, 50, 82, 104, 110, 111, 133, 134, 149. Тлумачэнне гэтаму часткова дае этымалогія слова. Яно паходзіць ад старажытнаанглійскага *freond* ‘чалавек, прывязаны да іншага праз пачуцці павагі і перавагі’) і можа быць параўнанае з протагерманскім **frijōjands* ‘lover, friend’ (‘каханы/каханая, сябар’) – ад протаіндаеўрапейскага **priy-ont-* (*loving* ‘любячы’ – дзеепрыметнік ад кораня **pri-* ‘to love’) [11]. У сучасным ужытку значэнне слова *friend* з’яўляецца слабейшым. Так, для перадачы семантыкі эпохі У. Шэкспіра трэба выкарыстоўваць словазлучэнне *close friend* (блізкі сябар) [12, с. 13].

Што датычыцца слова *адзінства*, відавочна, што У. Дубоўка захоўвае семантыку санета, але змяняе марфалагічна-сінтаксічную адпаведнасць: замест прыметніка *single* (*адзіны*) ён ужывае абстрактны назоўнік *адзінства*. Такім чынам *каханне/любоў* трактуецца як *адзінства*, што ўяўляецца ўдалым перакладчыцкім ходам. Можна дапусціць, што слова *адзінства* мае патэнцыял увайсці ў перыферыю канцэпту беларускай мовы «каханне»/«любоў», дзякуючы эмацыйнай экспрэсіўнасці санета і яго трапнаму перакладу. Як бачым, прэцэдэнтны пераклад можа ўплываць на слоўнікавае тлумачэнне канцэпту «каханне»/«любоў» у беларускай культуры, чаму спрыяе і абумоўленае фрэймава-схематычным мысленнем уяўленне пра «сапраўднае» каханне.

Такім чынам, патэнцыял запаўнення лакун асацыятыўнага складніка можа быць дэтэрмінаваны не толькі мастацкай вартасцю твора, але і лінгвістычнымі перадумовамі, калі на ўжыванне элементаў намінатыўнага поля ўплываюць гісторыя мовы, гутарковае маўленне, мастацкі і сацыякультурны дыскурс. Элементы, якія запаўняюць лакуны каштоўнаснага, вобразна-эстэтычнага і асацыятыўнага кампанентаў, маюць магчымасць уплываць на слоўнікавае значэнне і на ўжыванне слова ў маўленні. Такімі элементамі могуць быць не толькі лексемы, але і цэлыя тэксты, напрыклад, санеты, што, рэалізуючы патэнцыял запаўнення адпаведных лакун, здольныя трактавацца як канцэптаўтвараючыя.

Асобныя санеты У. Шэкспіра і іх пераклады (2, 9, 18, 23, 24, 29, 39, 56, 90, 91, 102, 116, 126, 130, 137, 147 і інш.) можна разглядаць як выпадкі вербалізацыі канцэпту, якія адносяцца да яго перыферыі. У гэтых санетах аўтар і перакладчыкі яго твораў выражаюць асабістае разуменне кахання. Менавіта цэласны тэкст праз спецыфіку індывідуальна-аўтарскага светапогляду выступае сродкам вербалізацыі перыферыіных значэнняў канцэпту і замацавання іх у мове арыгінала і перакладу. Толькі разглядаючы і аналізуючы санет цалкам, пры суаднясенні яго з рэlevantнымі культурнымі кодамі, можна выявіць імпліцытныя сэнсы канцэптаў, закладзеныя ў глыбіні тэксту. Пэўныя санеты, добра вядомыя носьбітам беларускай мовы, могуць асацыявацца з паняццямі «каханне»/«любоў» і тым самым рэпрэзентаваць адпаведныя канцэпты, уплываючы на іх слоўнікавы складнік (значэнне слоў, сінанімічны рад) і ўзбагачаючы іх ужытак у маўленні.

ЛІТАРАТУРА

1. Хорсун, І. А. Санетыстыка Уільяма Шэкспіра і беларускі санет XX стагоддзя: спецыфіка перакладаў і кантэкст : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.01.08 / І. А. Хорсун ; Гомел. дзярж. ун-т імя Францыска Скарыны. – Мінск, 2017. – 20 с.
2. Кубрякова, Е. С. Концепт / Е. С. Кубрякова // Краткий словарь когнитивных терминов / под общ. ред. Е. С. Кубряковой. – М. : Высш. шк., 1996. – С. 90–93.
3. Попова, З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ : Восток-Запад, 2007. – 315 с.
4. Маслова, В. А. Введение в когнитивную лингвистику : учеб. пособие / В. А. Маслова. – 3-е изд., испр. – М. : Флинта, Наука, 2007. – 296 с.
5. Карасик, В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
6. Lakoff, G. The political mind: why you can't understand 21st-century politics with an 18th-century brain / G. Lakoff. – N. Y. : Viking, 2008. – 292 p.
7. Персональный сайт И. А. Стернина, очерки по когнитивной лингвистике [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sterninia.ru/index.php/izbrannye-publikatsii/item/76-ocherki-po-kognitivnoj-lingvistike-2001>. – Дата доступа : 02.12.2019.
8. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. / рэд. А. Я. Баханькоў. – Мінск : АН БССР, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа, 1978. – Т 2: Г – К. – 765 с.
9. Лингвокультурный концепт: типология и области бытования / С. Г. Воркачев [и др.] ; под общ. ред. С. Г. Воркачева. – Волгоград : ВолГУ, 2007. – 400 с.
10. Славянский ассоциативный словарь: русский, белорусский, болгарский, украинский / Н. В. Уфимцева [и др.]. – М. : Ин-т языкознания РАН, 2004. – 792 с.
11. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.etymonline.com>. – Date of access : 02.12.2019.
12. Шекспир, В. Новые переводы сонетов Шекспира : подлинные тексты с параллельными переводами на русский / В. Шекспир ; пер. с англ. С. И. Трухтанова ; предисл. О. В. Тимашевой. – М. : Астрель : АСТ : Хранитель, 2007. – 350 с.

КРЫНІЦЫ ПРЫКЛАДАЎ

WS – *Shakespeare, W. The Complete Works / W. Shakespeare. – London : Leopard Books Random House, 1995. – 1229 p.*

УД – *Дубоўка, У. М. Збор твораў : у 2 т. / У. М. Дубоўка. – Мінск : Лімарыус, 2017. – Т. 1 : Вершы, паэмы, пераклады. – 482 с.*

МК – *Казлоўская, М. Галасы з-за небакраю : анталогія паэзіі свету ў беларускіх перакладах XX ст. / склад. М. Скобла ; уступ. арт. Е. Лявонавай; навук. рэд. Л. Баршчэўскі. – Мінск : Лімарыус, 2008. – 861–862 с.*

ЯС – *Семяжон, Я. Сем цудаў свету : выбраныя пераклады паэзіі / Я. Семяжон. – Мінск : Маст. літ., 1977. – 254 с.*

ТД – Паэтычная старонка Т. Дзям’янавай [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://www.lightynna.ru/tags/sanety>. – Дата доступу : 02.12.2019.

The article shows how the concept «love» in W. Shakespeare’s sonnets is verbalised in their Belarusian translations. It is concluded that the potential of lexico-semantic items to fill in the lacunae in the structure of the concept determines the sonnets’ functioning as concept-making.

Поступила в редакцию 09.12.2019

Т. Я. Старасценка

ДЫЯЛАГІЗАЦЫЯ БЕЛАРУСКАГА АЎКТАРЫЯЛЬНАГА НАРАТЫВУ ПАЧАТКУ ХХ СТАГОДДЗЯ

В статье рассматривается экспликация коммуникативной модели «персонаж – персонаж» на основе творчества классиков белорусской прозы начала ХХ века. Отмечается особенность имплицитной диалогизации, которая отличается от традиционных реплик диалога, основываясь на модальности точек зрения субъектов аукториального нарратива. Анализируются языковые репрезентанты сопоставления и противопоставления персонажных точек зрения, в результате чего возникает динамика прозаического текста. Также характеризуются дистантно размещенные фрагменты разных тематических линий, связанные с изменением точки зрения одного персонажа, что позволяет включить в коммуникативную модель и динамику векторной направленности от прошлого к настоящему внутреннего мира героя.

Спецыфіка даследавання *аўктарыяльнага наратыву* патрабуе асэнсавання ўнутранай дыялагізацыі, паколькі ў знешне аб’ектыўным апаведзе актуалізуюцца пункты гледжання персанажаў, што ўплывае на кампазіцыйную структуру твора і робіць яго тэматычна шматпланавым. У выніку ўзнікае камунікатыўная мадэль (КМ) «персанаж – персанаж», якая дазваляе асэнсаваць ідыястыль пісьменніка на аснове дынамічнага разгортвання разнастайных мадальных планаў. Таму мэтай артыкула з’яўляецца аналіз эксплікантаў удзельнікаў мастацкай камунікацыі – герояў твораў беларускіх класікаў пачатку ХХ стагоддзя Кузьмы Чорнага, М. Гарэцкага і М. Зарэцкага.

КМ «персанаж – персанаж» будзе разглядацца намі не ў традыцыйным тыпе суб’ектывацыі – простым маўленні, якое дазваляе лексіка-граматычна, стылістычна і графічна супрацьпаставіць апавед і экспліцытны дыялог. Нас у першую чаргу цікавяць імпліцытныя формы дыялагізацыі на фоне наратарскага апаведу, звязаныя з «тэкставай мадальнасцю» (тэрмін І. Р. Гальперына [1, с. 113–123] – важным аксіялагічным кампанентам тэксту, аб’яднаннем яго ў структурна-сэнсавое адзінства. Мадальнасць як суб’ектыўна-ацэнная характарыстыка ўключае пункт гледжання – вызначальнік дынамічнай каму-